

שמעתא עמיקתא

גליון ת"ם | פרשת מקץ | תשפ"א | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

פניני הלכה

האם מי שאינו שומע מצטרף למנין בחזרת הש"צ

כתב **הטור** (סי' קכ"ד) צריך שיכוין כל יחיד ויחיד למה שאומר השליח ציבור. וז"ל אי"א הרא"ש בתשובת שאלה יש לגעור באותם המגביהים קולם ואומרים עם החזן תפלת שמנה עשרה וקדושה וכו', והחזן מתפלל להוציא מי שאינו בקיא והקהל יש להם לשתוק ולכוין לברכת החזן ולומר אמן. וכשאין תשעה בבית הכנסת המכוונים לברכת שליח צבור קרוב בעיני להיות ברכת שליח צבור ברכה לבטלה, כי נתקנה ברכת שליח צבור לאמרה בעשרה וכשאין תשעה המכוונים לברכותיו נראה כברכה לבטלה, לכן כל אדם יעשה עצמו כאילו אין תשעה וזולתו ויכוין לברכת החזן. ע"כ.

והובא דלינא בשו"ע (שם ס"ד). וכתב שם **הט"ז** (סי' ב') - מזה נראה שאין מצרפים למנין מי שאינו שומע אע"י שהוא פחד.

וכתב שם **במשב"ז** - אין שומע אין מכוין לברכת ש"צ, ונתקנה ב"י עם הש"ע, אבל שומע ואינו מדבר מצטרף אע"פ שאינו עונה אמן. ובסימן נ"ה ס"ח מבואר בהמחבר דחרש שומע ואין מדבר או אין שומע ומדבר מצטרף, וכ"כ הא"ר כאן אות ח'. ע"כ.

ואפשר דס"ל לט"ז דשאני חזרת הש"ע דבעינן שיכונו השומעין לברכת השליח ציבור, וע"כ אע"י דהמדבר ואינו שומע דינו כפקח ומצטרף למנין עשרה לענין קדיש, כמבאר במחבר בסי' נ"ה ס"ח, מ"מ אינו מצטרף למנין עשרה בחזרת הש"ע.

וזה דלא **כחא"ר** (סי' קכ"ד ס"ק ח') שכתב - זה לשון **פרישה** (דרושה ס"ק א') קרוב אבל לא ממש, כי כבר כתב רש"י נ"ה דאם התחיל ב"י ויצאו מקצת הש"ע גומר, גם נתבאר בב"י דאפי' קצת ישנים או מספרים שמועות אפי' הכי הש"ע מתפלל וגומר תפלתו עכ"ל. ולפי"ז ה"ה מדבר דאפי' שומע מצטרף למנין, וכ"כ הב"י ושו"ע ולבוש להדיא בסי' נ"ה, ובב"י שם בשם האגור (סי' רנ"ב) מפורש יותר, ודלא כחט"ז.

והיינו דס"ל דדין חזרת הש"ע כדון שאר דברים שבקדושה, וכשם דבכל מקום שומע ואינו מדבר מצטרף למנין, ה"ה לענין חזרת השליח ציבור.

ומצינו **בפרי"ח** בסי' נ"ה שכתב - דין המדבר ואינו שומע יש לגמגם בו לדעת הרא"ש (כלל ד' סי' י"ט). ומיהו אי מכוין הברכות וכשרואה עונין עונה עמחן דומיא דהנפת סודרין מאלכסנדריא של מצרים (סוכה נא:) לכ"ע מצטרף. וכפי זה אין מכאן ראייה לדון ישן, דידלמא שאני הכא דא"פ שאינו מכוין איכא ראווי לבילה טפי משין, ודין שומע ואינו מדבר מוסכם לכולי עלמא דהא קמייהו (ברכות מה:) שמע ולא ענה יצא, הכם שיש לדחות ולומר דשאני התם דהוי ראווי לבילה, מ"מ מסתברא דאפי' דשומע ואינו מדבר מצטרף לכ"ע, אבל מי שאינו יודע לענות אינו מצטרף.

ומבואר בדבריו דס"ל דדינא דהרא"ש גבי חזרת הש"ע המובא בסי' קכ"ד, סותר דלינא דהמחבר בסי' נ"ה, וכשם דלענין חזרה מבואר ברא"ש דאינו מצטרף ה"ה לאמירת קדיש. אלא דמבואר בדבריו דס"ל דכל היכא שעתה עמחן כגון משמנים לו סיום הברכה ע"י איזה סימן, שפיר מצטרף למנין עשרה אע"פ שאינו שומע בברכות השליח ציבור.

ומצינו **במשב"ז** שכתב על דברי המחבר בסי' נ"ה (סי' ט"ז) דחרש המדבר ואינו שומע הרי הוא כפקח ומצטרף - ודעת הט"ז לקמן סי' קכ"ד ס"ק ב' שאין מצרפין למנין מי שאינו שומע אע"י שהוא מדבר, שלא ידע לענות אמן על הברכות שמבדק השליח ציבור. אכן הרבה שערמנים עם פסק השו"ע וסוברין שאין זה מעכב לענין צירוף. ואם הוא מכוין הברכות וכשרואה ששונים עונה עמחם, דומיא דהנפת סודרין בבית הכנסת של אלכסנדריא, שמבין בשעה שמסיים הש"ע סוף הברכה ועונה אמן לכ"ע מצטרף.

ומבואר בדבריו דס"ל דהט"ז בסי' קכ"ד פליג על דברי המחבר בסי' נ"ה, וטעמא דהט"ז משום דאינו יודע לענות אמן על הברכות הש"ע, וע"כ איכא שרואה ששונים ועונה עמחן מצטרף לעשרה (כלל ד' סי' ט"ז). ובאמת יש מקום לומר דהט"ז ס"ל לחלק בין אמירת

שמעתא אליבא דהלכתא

האם יש חובה להתחסן מפני נגיף הקורונה

א. חובה להתרחק מסכנה. ב. גדר סכנה שחייבים להתרחק ממנה. ג. לסכן חיי שעה כדי להינצל מודאי סכנה. ד. כדי להינצל מספק סכנה. ה. חובה או רשות. ו. להיכנס לחשך חולי כדי למנוע סכנה רחוקה. ז. להתחסן כדי למנוע סכנה עקיפה. ח. לא הוכח הצלחת החיסון.

פתיחה

בימים אלו מתחילים בעולם לחסן נגד נגיף הקורונה, והשאלה האם ע"פ ההלכה יש חובה להתחסן. [חיסונים מועילים למניעת הדבקות במחלות. ברוב החיסונים מחדירים בגוף את הגורם המזיק בעצמו מוחלש או מת על מנת שהמערכת החיסונית תזהה אותו ועי"ז תייצר נוגדנים כדי לחסלו, וכתוצאה מכך אף תייצר תאי זיכרון ע"מ לנטרלו בעתיד. בדי"כ האדם אינו נהיה חולה כתוצאה מהחיסון, אולם לפעמים עלול לחוות סימפטומים קלים של המחלה. ויש סוג של חיסון שמחדירים אל הגוף את הנוגדנים, כשיש לטפל באופן מיידי במחלה. חיסון נגד הקורונה הוא שונה מהחיסונים הרגילים (עכ"פ בחלק מהחברות), כי הוא אינו פועל באמצעות החדרת גורם המחלה, אלא באמצעות חומר גנטי שגורם לתאי הגוף לייצר חלקים מהנגיף והם מעוררים את התגובה החיסונית הנ"ל].

א. חובה להתרחק מסכנה

איתא **בחולין** (י.) חמירא סכנתא מאיסורא. וכת' **הרמ"א** (יו"ד סי' קטו ס"ה) דעל כן יש לזהר מכל דברים המביאים לידי סכנה, ויש לחוש יותר לספק סכנה מלספק איסור, ואסור לסמוך על הנס או לסכן נפשו. וכן הוא **בשו"ע** (ח"מ סי' תכז).

ויעי' **בט"ז** (או"ח סי' סו ס"ק א') שלמד **מהגמ' ברכות** (לב.) שהמסכן עצמו עובר על (דברים פ"ד פס' טו) "ונשמרתם מאד לנפשותיכם".

וכן נראה (שיש בזה איסור מהתורה) **מהרמב"ם** (רוצח פ"א ה"ד). וכן פסק **השו"ע** (ח"מ סי' תכז ס"ה ח'). אלא דצ"ע בזה שהיה **הרמב"ם** (שם ה"ה ח') דהרבה דברים אסור חכמים מפני שיש בהם סכנה, לא ישתה מים מגולים וכו'. ומשמע שאין בזה אלא איסור דרבנן. וע"כ לחלק בין סוגי הסכנות, והיכן שהסכנה ממשית י"ל דאיכא איסור דאורי, אבל היכן דאיכא רק חשש סכנה י"ל דהוי מדרבנן. וכ"כ לחלק **האג"מ** (ח"מ ח"ב סי' עו). ועי' **בדברי מלכיאל** (ח"ב סי' ג' אות ב) שהרמב"ם הביא שם רק דברים הכוללים שנוכחים בש"ח השייכים בכל עת. ועי' עוד בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון קי"י.

ב. גדר סכנה שחייבים להתרחק ממנה

ובענין גדר סכנה קרובה שחובה להתרחק ממנה מצינו **במנח"ש** (תנ"י לו ד"ה ולענין) שכת' דכל שדרך רוב בני"א לברוח מזה כבורח מפני הסכנה ה"ז חשיב כספק פק"י, אבל אם אין רוב בני"א נבהלים ומפחדים מזה אין זה חשיב סכנה, ע"כ. ולפי"ז במצבים שמחמת התפרצות מחלה יש סכנה לאנשים י"ל שחובה להתחסן ע"מ למנוע סכנה. וכן מתבאר **מהמנח"ש** שם בענין חיסון לאבעבועות לילדים, ומו"מ כת' שכשאין בני"א רגילים כלל לעשותן בבהילות, אף אם באמת יש בזה קצת סכנה מ"מ בכח"ג אמרינן דשומר פתאים ד' וחלילה לחלל שבת עבור כך, משא"כ אם א' נמצא במקום כזה שיודע ברור שאם לא יתחסן בשבת יצטרך לחרות ד' או שנים, כיון שבזמן מרובה כזה ודאי נבהלים ומפחדים לעשותה, אפשר דשפיר חשיב כפק"י ודוחה שבת, ע"כ. ועי' **בשמעתא עמיקתא** גליונות ק"י ותכ"ג. ולפי"ז אנשים שהם בכלל סכנה מפני נגיף הקורונה י"ל שחובה עליהם להתחסן.

ג. לסכן חיי שעה כדי להינצל מודאי סכנה

אלא שבמקום שיתכן שהחיסון יזיק או יסכן אותו יש לדון האם עדיף שיתכן ע"מ להציל עצמו מודאי סכנה. איתא **בע"ז** (כו.) חולה שיש ספק אם יחיה או ימות מחמת חוליו אסור לו להתעסק ברפואתו ע"י עכו"ם (כי חוששים שיהרגנו, בזמנם שהיו חשודין על שפיכות דמים), אולם אם ודאי ימות ממחלתו מתרפאין ממנו אע"פ שיש חשש שיהרגנו. והקשו שם שאם ודאי ימות למה יכנס בספק סכנה מיידיית והרי יש כאן ספק חיי שעה, ותיצרו דלחיי שעה לא חיי. ופרשו **התוס'** שאע"פ שאמרו **ביומא** (פג.) מפקחין עליו את הגל בשבת לחוש לחיי שעה, איכא למימר דהכא והתם עבדינן לטובתו, דהתם אם לא תחוש ימות, והכא אם תחוש ולא יתרא מן העכו"ם ודאי ימות, וכאן וכאן שבקינן הודאי למיעבד הספק, ע"כ. וכן פסקו **הט"ז** (יו"ד אסי' קנה).

והשבות יעקב (ח"ג סי' עה) למד מכאן במי שחלה וכל הרופאים אומדין שודאי ימות תוך יום או יומים, אך שאומדין שיש עוד רפואה א' שאפשר שיתרפא מחוליו וגם אפשר להיפך שאם יקח רפואה זו אם אינו תצליח ח"י ימות מיד תוך שעה או שתיים, שמותר לעשות רפואה זו. והביאו **הג' מהרש"א** (יו"ד רס"י קנה). וכן פסק **החכ"א** (כלל ע' בני"א אות צג). וכן נקט **הבנין ציון** (סי' קיא) כי הרי התירו לחלל שבת לחשיב"ם דאיסור סקילה משום פק"י, אע"פ שאפשר שבכל אופן ימות או שיהיה גם בלא רפואה זו, כ"ש שיש להתיר ספק איסור רציחה דאיסור סייף, משום ספק פק"י, ע"כ. ו**כהשבו"י** נקטו גם **האג"מ** (יו"ד ח"ג סי' לו), **החזו"א** (יו"ד סי' טו ס"ק א') **והמנח"ש** (ח"ב סי' פב אות ב'). ועי' **באחיעזר** (ח"ב יו"ד סי' טו אות ו) שנקט **בהשבו"י** אף כשהסיכון לחיי שעה הוא גדול, ודלא **כהמשנת חכמים** דרק בספק השקול מותר. ועי' **באג"מ** (שם ד"ה אבל). ודעת **הגריש"א זצ"ל** (אסאי ח"יד א-ב עמ' 64) שאם יש סיכוי של לכל הפחות שלשים אחוז שהטיפול שמסכן את חיי השעה יצליח מותר להזדקק לו. ועי' **בדעת תורה** (סי' שכח על סעי' ו) **ובדרכ"ת** (סי' קנה ס"ק א'). וכת' **הר"ש משניץ** (ד"ה להי) דמ"מ היכא דידוע שאין רפואתו מועלת כי אם לחיי שעה, טוב שינח ויעמוד בספק, דשמא מעצמו יתרא לגמרי, ע"כ.

ועי' **באחיעזר** (שם) שכתב דאין חילוק בין חיי שעה לזמן מועט של יום או יומים או איזה חדשים. ועי' **בדרכ"ת** (סי' קנה ס"ק ו) בשם **החכמ"ש**, ועי' מ"ש"כ על דבריו **בדברי יציב** (יו"ד סי' רט) ועי' עוד **באג"מ** (שם ד"ה בדבר פירוש חיי שעה).

יוצא שבמצב של ודאי סכנת חיים רשאי לקחת דבר שהוא ספק אם יועיל אף שיתכן שזיקנו ומחמתו אף חיי שעה לא יחיה. ולפי"ז ה"ה באופן שיש מחלה מסוכנת הגורמת חשש פק"י ממש דניתן להתחסן מפניה אפי' אם יש בה חשש סכנה רחוקה.

שו"ר בתפארי" (יומא פ"ח מ"ו בעו אות א) שכת' כדבריו והוכיח כן מתוס' הנ"ל, ועל כן כת' שיש ללמוד מכאן היתר לעשות אינאקולאטוריא [חיסון] של פאקקען [לאבעבועות שחורות], אף שא' מאלף מת עי"ז, עכ"פ יתהוו בו הפאקקען הטבעיים הסכנה קרובה יותר, ולכן רשאי להכניס א"ע בסכנה רחוקה כדי להציל א"ע מסכנה קרובה. ועי"ש שהביא עוד ראייה ממ"ש **הב"י** (ח"מ סי' תכז) בשם **הירושלמי** דחייב אדם להכניס א"ע בספק סכנה כדי להציל חבירו מודאי סכנה, ואף לפוסקים שלא הביאו דך ירושלמי, י"ל דס"ל כר' יוסי **בנדרים** (פ.ג). דאמרינן חייך קודם לחיי חבירו (עי' בזה להלן), אבל להציל גוף עצמו, אע"י שאינו חייב רשאי. דהרי גם לר"י ורמב"ם י"ל דאע"י דאינו חייב למסור א"ע עבור חבירו, עכ"פ רשאי הוא, ע"כ. ועי"ש (אבות פ"ג בעו אות א) שמנה בין חסידי אומות העולם את "יענער" שהמציא את החיסון נגד האבעבועות שחורות.

ועתה העירוני **מספר הברית** (ח"א מאמר יז נפש החי שבמדבר עמ' קט): שכת' בענין חיסון הנ"ל שעמדו זקני ישראל ותופסי תורה בדור הזה והתירו זאת ומהם מכריזים ומזריזים לרבים על הדבר ואומרים להם שחיוב גדול הוא על כל איש לעשות כן לבניו ובנותיו הקטנים, ועי"ש שמבאר איך גילו את החיסון ואיך היו מבצעים אותו בזמנו.

ד. כדי להינצל מספק סכנה

ועי' **באג"מ** (שם) שכתב דאין חילוק בין חיי שעה לזמן מועט של יום או יומים או איזה חדשים. וכת' **בדרכ"ת** (סי' קנה ס"ק ו) בשם **החכמ"ש**, ועי' מ"ש"כ על דבריו **בדברי יציב** (יו"ד סי' רט) ועי' עוד **באג"מ** (שם ד"ה בדבר פירוש חיי שעה).

ה. חובה או רשות

ועי' **בתפארי"** הנ"ל משמע דהא שמסכנים חיי שעה מפני חיי עולם אינו אלא רשות. וכן משמע **מספר הברית** הנ"ל. והאג"מ (ח"מ ח"ב סי' עד אות ה' יו"ד ח"ג סי' לו ד"ה ובדבר אס) כת' שהוא רשות בספק השקול, אבל אם הרופא משער שיועיל הניתוח או שאר עניני רפואה הוא חייב. ועי"ש (יו"ד ח"ד סי' כד אות ד וח"מ ח"ב סי' ע' אות ה) דבכח"ג יש אף להכריח את החולה אם אין חשש שזה יגרם לו סכנה גדולה יותר.

ו. להיכנס לחשיש כולי כדי למנוע סכנה רחוקה

ונראה שאף מי שאינו בכלל קבוצת סיכון ועי"כ אינו בכלל סכנה מ״מ רשאי להתחסן ע״מ למנוע חשש סכנה אפשרית ע״י התדבקות במחלה, אף כשיש חשש רחוק של סיבוכים או נזקים לגופו מחמת החיסון (ללא חשש פקו״ט), דהרי בכה״ג ליכא משום ונשמרתם כי אין חשש סכנה. ואף משום איסור בל תשחית י״ל דליכא כי אע״פ שכת׳ **הרמב״ם** (חובל ומוזיק פ״ה ה״א ושבועות פ״ה ה״יז) שאסור לאדם לחבול בעצמו. וכן פסק **השו״ע** (חור״מ סי׳ תכ סעי׳ לא), מ״מ כשם שאיסור בל תשחית בחפצים וכדו׳ כשהוא לצורך שרי כי אין זה דרך השחתה, ה״ה שרשאי לחבול בגופו לתועלת. וכעין זה כתב **הערול״נ** (ביבמות יג: ד״ה דאמר), עי״ש. ואע״פ **שהתוס׳** (ביק צא: ד״ה אלא) כתבו שאסור לחבול בעצמו אפי׳ לצורך. יש לחלק בין גזל הרווח נגד ההפסד. וכמו שמצינו ב**בב״כ** (צא:), **ברמב״ם** (מלכים פ״ו ה״ח), **ברמ״א** (יו״ד כח סעי׳ כא) ובנו״כ שם ובעוד מקומות. וכן מבואר גם ב**אג״מ** (יו״ד ח״ג ססי׳ לו והנה כפא), עי״ש.

ובדרך זה מציינ **ביבמות** (סה:) דיהודית דביתו דר׳ חייא לקחה כוס עיקרין למנוע צער. ומבואר שמותר לגרום לקקול בגוף מפני צער. ועי׳ עוד ב**בב״ב** (סי׳ רב ס״ק כז) שנקט שדברים שנהנין מהם אע״פ ש״מזיקין״ מבירים עליהם. ומסתבר דלא ברשעיני עסקינן. שו״מ **בדברי מלכיאל** (שם) שכת׳ שודאי אסור לאכול כל דבר המזיק לאיזה מחלה משום ונשמרתם לנפשותיכם, אלא שמצינו בש״ס דברים שקשים למעיים וכדו׳ ולא מצינו שאסור לאוכלם, והענין הוא רק מצוה דרך כלל שישמור כל אחד את נפשו מדבר שיכול להזיק לבריאותו והכל לפי העת והאדם, ע״כ. ועי׳ ב**נוב״י** (יו״ד תנ׳ ססי׳ י) שלצורך **פרנסה** שרי לסכן עצמו כי התורה התירה זאת. והביאו **האבנ״ז** (א״יח ססי׳ תכח אות יא). וכ״כ **הקרן אורה** (מ״יח ד: ד״ה שוב). ועי׳ **בשמעתא עמיקתא** גליונות רכ״ג – רכ״ד. וא״כ ב״ד נראה דשרי. וכבר אמרו **בפסחים** (מב:) כל מילי דמעלי להאי קשה להאי ודקשה להאי מעלי להאי. ו**פרש״י** כל דמעלי - לחולי זה קשה לזה, המועיל ללב קשה לעינים, או לא׳ מתחלואי שאר האברים, ע״כ.

ונראה שבמקום שרשאי להתחסן וכדו׳, אף בניו ובנותיו הקטנים רשאי לחסן וכמו שמצינו ב**מעיל צדקה** (סי׳ כו ד״ה ונחזור) דהיכן שאדם רשאי ע״פ חלקה ללכת על אף חשש סכנה, אף את בניו מותר לקחת עמו, עי״ש.

ז. להתחסן כדי למנוע סכנה עקיפה

ויש לעיין האם יש חובה גם לאלו שאינם בקבוצת סיכון להתחסן ע״מ למנוע שרשרת הדבקה העלולה לסכן אחרים, וכמו כן ע״מ למנוע סכנה לאלו שעלולים להיות בסכנה אע״פ שאינם בכלל קבוצת סיכון.

כת׳ **הרמב״ם** (רוצח פ״א ה״יד) דכל ממשול שיש בו סכ״מ מ״ע להסירו ולהשמר ממנו שנא׳ השמר לך ושמור נפשך, ואם לא הסיר, ומניח המכשולות המביאין לידי סכנה, ביטל מ״ע ועבר על לא תשים דמים, ע״כ. מבואר שיש חובה להרחיק כל חשש סכנה מחברו ולמקום שאין החשש רחוק הוא איסור תורה. ועי׳ מש״כ בזה בס״ד **בשמעתא עמיקתא** גליון תכ״ו.

אלא דיש לעיין בזה כי ב״ד הרחוק המחלה הוא ע״י חשש נזק לגוף. אלא שמצינו **למ״א** (ססי׳ קט) שיש חיוב להכנס בצער וכאב אם יש צורך בכך להציל את חברו. ולפ״ז ק״ו ב״ד שיש משום הצלה דרבים.

אלא דצ״ע ע״ז מהא **דנדרים** (פ:) מעיין של בני העיר חייהן וחיי אחרים חייהן קודמין לחיי אחרים כו׳, כבישתן קודמת לכביסת אחרים, חיי אחרים וכבישתן חיי אחרים קודמין לכבישתן, רבי יוסי אומר כבישתן קודמת לחיי אחרים. ופירש **הר״ן** דכיון דבמניעת כביסה איכא צערא טובא חיי נפש הוא. ומבואר דלר״י צער דידהו עדיף מסכנה של אחרים. וכבר העיר בזה **במנחת פתים** (א״יח סס׳).

ועי׳ **בשו״ע** (האע״ז סי׳ פ סעי׳ יב) שכת׳ ע״פ **הרמב״ם** שאשה כל זמן שמניקה את בנה פוחתין לה מעעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה יין ודברים שיפיץ לחלב, פסקו לה מזונות הראויות לה והרי היא מתאוה לאכול יותר או לאכול מאכלות אחרות מפני חולי התינוק שיש לה בבטנה, הרי זו אוכלת משלה כל מה שתצצה ואין הבעל יכול לעכב ולומר שאם תאכל יותר מדאי או תאכל מאכל רע ימות הולד מפני שצער גופה קודם. ועי״פ **הטור** כתב דיש מי שאומר שיכול לעכב. והקשה **החלקת מחוקק** (ס״ק כב) ע״ד הרמב״ם דאם לולד ספק סכנה ולה אין סכנה רק צער מהי תיתי דמכח צער תסכן הולד, ואם גם לה סכנה לא ידעתי מי שחולק ע״ז דחיה קודמין בודא. וב**ב״ש** (ס״ק טו) כת׳ ליישב דאפשר לומר שאע״ג שמגיע לולד ספק סכנה מ״מ מותרות לאכול כדאיאת בנדרים בשם ר״י, אלא דרבנן פליגו ע״ז וס״ל חיי אחרים קודם ומנ״ל לרמב״ם לפסוק כר״י, ע״כ. ומבואר דס״ל דלהלכה קיי״ל כרבנן. ו**ביחוסי תנאים ואמוראים** (לרבינו קלונימוס ד״ה בן פטורה) כת׳ דלעולם אף רבי יוסי מודה לרבנן היכן דאיכא משום סכנה ממש לאחרים. וכן מבואר ב**אג״מ** (יו״ד ח״א סי׳ קמה). מעתה לא קשה על המ״א הנ״ל. וכן פסק **הגרשז״א זצ״ל** (נשמת אברהם חור״מ סי׳ תכז אות 6). ועי׳ עוד **בשמעתא עמיקתא** גליונות רל״ו ותמ״ז. ועי״ש דסכנה דרבנן דוחה סכנה דיחיד. ולפ״ז נראה שמותר להתנדב לצורך בירור של יעילות חיסון ע״מ להציל רבים מסכנת נפשות מחמת חולי.

ולפ״ז י״ל דחלה חובה על בני העיר להתחסן כדי למנוע סכנה דרבים אלא דנראה דכל כגון דא תלוי בהחלטת בית הדין או מנהגי המקום כי יש בזה משום תקנת הצבור כמו שמצינו בחו״מ ריש סימן קס״ג.

ח. לא הוכח הצלחת החיסון

והנה בגוונא שלא הוכח שהחיסון יעיל, אכתי נראה דיש לנסותו ע״מ למנוע חשש סכנה, דעד כאן לא קא׳ **המ״א** (רסי׳ שכה) שאין מחללין שבת במקום שאין הרפואה ידועה, כי בכה״ג סכנה אינה דוחה שבת, אבל בחול ודאי יש לנסותה שהרי מה שבידו לעשות יעשה. ועי׳ **והמהריט דסקינן** (קו״י אות לח) שאף מחללין שבת באינה דוחה ע״י איסור דרבנן. (ספי שכת אות יב) מוכח שבאופן שידוע שהתרופה מרפאה אלא שאין ידוע אם במקרה זה יהיה כן, גם מחללין שבת. ועי׳ **בשמעתא עמיקתא** גליון שכ״א.

אלא שאם לא ידוע באופן ודאי שאינו מזיק לגוף או מסכנו נראה, שיש להמנע מלקבלו אא״כ יש סכנה ממש מחמת המחלה דבכה״ג מותר להכנס בספק סכנה ע״מ להינצל מודאי סכנה כמבואר לעיל. אולם במקום שחברות המייצרות אותה וכן גופים שונים בדקוה ע״י מומחים ומצאו אותה כיעילה, נראה שנאמנים דלא מרע לאומנתייהו. שהרי אם הדבר יתברר כלא נכון עלולים להתבע ע״י הניזוקים. ואף במדינות שיש בהם חוק שלא ניתן לתבוע חברות המייצרות חיסונים, אכתי י״ל דיש בזה לא מרע לאומנותייהו כי החברה תאבד אמינותה ותפסיד ממון הרבה. וכן מצינו ב**בשו״ע** (יו״ד רסי׳ קנה) שפסק דכל חולי שיש בהם סכנה אין מתרפאים מעכו״ם דחיישינן לשפיכת דמים ואם הוא ממוחה מתרפאים. וביאר **הש״ך** (ס״ק א) דלא מרע אומנותיה. וכן מצינו בעוד מקומן, עי׳ יו״ד סי׳ קי״ד (סעי׳ ה) וסי׳ קי״ז (סעי׳ ט) ואו״ח רס׳ כ׳. ועי׳ עוד **בשמעתא עמיקתא** גליון ל׳ בענין נאמנות הרופאים. ובגליון צ״ז בענין נאמנות בחכמת המדע. והכל לפי הענין.

מסקנא רדינא

א׳ מחלה המסכנת חיי האדם בוודאות, אם יש לה חיסון חייבים להתחסן מפניה. ואף באופן שיש ספק סכנה בקבלת החיסון יש להתחסן כי עדיף להיכנס בסכנת חיי שעה כדי להינצל מסכנה ודאית, אלא שבאופן זה אינו אלא רשות. ואם חשש הסכנה המיידית רחוקה י״א שאף שי חיוב בדבר. על כן בנ״א שהוא בכלל קבוצת סיכון ויש חשש גדול שידבק במחלה ויסתכן, עליו להתחסן כשחשש נזק של החיסון הוא רחוק עכ״פ. ועי׳ עוד בסמוך. ב׳ מי שאינו מסוכן אצלו המחלה, אינו חייב להתחסן (נעי עוד בסמוד). ומ״מ אם הוא מעדיף לעשות כן ע״מ להתרחק אף מחשש סכנה רחוקה רשאי לעשות כן אף כשיש חשש חולי כתוצאה מקבלת החיסון (אם אין בזה חשש סכנה ממש). ג׳ אם התחסנות של המונים אף מאלו שאינם בקבוצת סיכון מונעת שרשרת הדבקה של המחלה, ועי״ז יש מניעה של סכנה של רבים (כגון מאלו שבקבוצת סיכון ואף מאלו שאינם בקבוצת סיכון אלא שבכל זאת המחלה עלולה לפגוע בהם), כל חובה להתחסן ע״מ למנוע סכנה של רבים, והדין כן אף אם החיסון עלול להזיק קצת (ללא חשש סכנה). ומ״מ החלטה זו תלויה בשיקול הנתונים לפי המקום והזמן ע״י מנהיגי הדור. ד׳ באופן שלא הוכח שהחיסון יעיל ואינו גורם שום נזק, נראה שיש להמנע מלקבלו עד שיתברר הדבר, אא״כ יש סכנה ממש שבכה״ג מותר להיכנס בספק סכנה ע״מ להינצל מודאי סכנה כנ״ל. אולם במקום שחברות גדולות וכן גופים שונים בדקו החיסון ומצאו כיעיל ושאין בו חשש נזק, נראה שנאמנים דלא מרעו לאומנתייהו. והכל לפי הענין ולפי הוראות המומחים.

קדיש לחזרת הש״ץ, דשאני חזרת השליח ציבור שצריך שיהיו העשרה מכונים לברכותיו. ולפ״ז י״ל דלדעתו אף אם יראה שעונין ויענה עמחן לא יצטרף למנין עשרה, כיון דכ״פ אינו יכול לכון לברכות הש״ץ דהרי אינו שומעו.

ויעויין **בשו״ע הגר״ז** סי׳ נ״ה ס״ז שכתב - אם התחיל אחד מעשרה להתפלל תפלת י״ח לבדו ואינו יכול לענות עמהם, אעפ״כ מצטרף עמהם, וה״ה לבי׳ או ג׳ או ד׳ כל שנשאר הרוב שעונין אמן אין עניית המיעוט מעכבת, שאין אמירת דבר שבקדושה ב״י תלוי בעניינת רק שיהיו שם, שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל, על כל עשרה שהם בני קדושה שכינה שורה עליהם ויכולים לומר דבר שבקדושה, כגון קדיש וברכו או אפילו קדושה אם הש״ץ לא התפלל עדיין בלחש לעצמו, אבל כשהש״ץ חוזר התפלה פעם ב׳ צריך לזוהר שיהיו ט׳ שומעין ועונין אמן אחריו שלא יהיה ברכותיו לבטלה כמ״ש סי׳ קכ״ד ס״ו.

ובסי׳ קכ״ד ס״ו כתב - כשש״צ חוזר התפלה יש לכל הקהל לשתוק ולכוון לברכות שמבדך הש״ץ ולענות אמן, ואם אין ט׳ מכוונים לברכותיו קרוב להיות ברכותיו לבטלה וכו׳, שאם אין ט׳ המכוונים לתחילת הברכות הרי הש״ץ אומר תחלת הברכות לבטלה וכו׳, וכיון שתקנת חכמים היתה שישמעו ט׳ לפחות גם תחילת הברכות כדי להוציא את שאינו בקיא לא בטלה תקנתם אף עכשיו שכולם בקיאים כמו שנתבאר, וכל אדם יעשה עצמו כאילו אין ט׳ וזולתו וכיוון לכל ברכה מראשה עד סופה. ע״כ ע״ש.

הרי שכתב להדיא לחלק בין חזרת השליח ציבור לשאר דברים שבקדושה. ומבואר בדבריו דבחזרת השליח ציבור צריך שיהיו ט׳ שומעים ומכוונים לכל ברכת השליח ציבור, ולא סגי ששומעים סוף הברכות בלא תחילתן. וא״כ אף אם יראה החרש דעונין ויענה עמחן לא מהני, דהלא מ״מ אינו יכול לשמוע כל ברכות הש״ץ מתחילת עד סופן. וכפשוטו הטי״ו.

ויעוי׳ **בבן איש חי** שכתב (ש״ר פרשת ויחי סי״ו) - חרש המדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר הרי הן כפקחים, ומצטרפים לכל דבר שבקדושה אע״פ שאין עונים עמהם, ואפי׳ אם יש שלשה וארבעה מאלו, כל שיש רוב עונים מצטרפים, חוץ מן החזרה של תפלת י״ח, דבעינן תשעה שומעין חזרת שליח ציבור ועונין אמן.

חינן דאף דעתו לחלק בין חזרת השליח צבור לשאר דבר שבקדושה, וכן סתם דבריו דאינו מצטרף לחזרת השליח ציבור.

מיהו מדבריהם נראה דאף שומע ואינו מדבר אינו מצטרף למנין עשרה בחזרת השליח ציבור, כיון דכ״פ אינו עונה. ודלא כדנראה מפשטות דברי הטי״ז דדוקא שאינו שומע אינו מצטרף, וכן מבואר במשכ״ז הנוכר דבשומע ואינו מדבר מודה הטי״ז דמצטרף. ויעוי׳ בזה **בכה״ח** (לגר״ח סופר זצ״ל - סי׳ קכ״ד ס״ק י״ז).

העולה לדינא - נחלקו האחרונים אם המדבר ואינו שומע מצטרף למנין עשרה בחזרת השליח ציבור. והיכא דאפשר טוב שיהיו ט׳ שומעים ועונים בלעדיו. ובאופן דהוא אחד מהט׳ עונים טוב שישמנו לו מתי הם עונים ויענה עמהן.

פניני מופר עניני שבת קודש הדלקת נרות (ג)

תפילת האשה על הילדים בשעת הדלקת נרות - ״האשה הטובה היא סיבה לתורה שהיא יכולה להמשיך את בנה לבית המדרש לפי שהיא מצויה בבית, והיא מרחמת עליו בכמה מיני געגועין כדי להמשיך אותו אחר למוד התורה מנעוריו, ״וגם כי זקין לא יסור ממנה״.

ולכך ראויה האשה להתפלל לשם יתברך בשעת הדלקת הנר של שבת שהיא מצוה מוטלת עליה, שיתן לה ה' בנים מאירים בתורה, כי התפלה יותר נשמעת בשעת עשיית המצוה, ובזכות נר שבת שהוא אור תזכה לבנים בעלי תורה הנקראת אור שנאמר ״כי נר מצוה ותורה אור״, וכן דרשו רז״ל: (שבת כג:) האי מאן דרגיל בשרגי הויין ליה בנים תלמידי חכמים״.

(רבנו בחיי שמות יט, ג, והובא במנ״א ומשנ״ב סי׳ רס״ג, ב)

נערך ע״י מחבר סדרת ״עבודת המועדים״

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבעמח"ס ש"מעתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון – טל': 6761* יש להקיש 3–1 ש"לוחה 65

הגליון נתרם ע"י המשפחה החשובה משפחת קולני שיחי'

להצלחה ברוחניות וגשמיות לכל יוצאי הציונהם, לרפ״ש של יהונתן בן גנית, וילנדה בת לאה, ראובן בן יעריה גנית וליולך בנות שמחה וליאורה לאורה בת וילנדה בתושחי'

ולע״נ יצחק בן רוב למשפחת שרייר ז״ל

© **שמעתא עמיקתא** – לקבלת הגליון מדי שבוע בדוא״ל, ניתן לשלוח בקשה לכתובת: **amikta@amikta.co.il** או **amikta571@gmail.com**

